

LA IMMERSIÓ LINGÜÍSTICA A L'ENSENYAMENT

Sessió a càrrec de Josep Maria Artigal (5 de juny de 1987)

Després d'una època on es pressuposava l'ús quasi automàtic de la llengua materna en els primer nivells de l'ensenyament (UNESCO, 1953), diverses experiències escolars a diferents situacions d'arreu del món amb llengües en contacte semblen indicar que, si bé hi ha casos en els quals els infants necessiten ser escolaritzats en la llengua de la llar, en d'altres és possible, i fins i tot beneficiós, fer-ho en una altra llengua.

La reflexió sobre aquestes experiències distingeix, *grosso modo* , tres tipus de variables a l'hora d'explicar per què un canvi de llengua llar-escola pot ser, o no ser, eficaç:

- 1) l'estatus social de la llengua i cultura de la llar,
- 2) les actituds dels alumnes envers, i els seus motius per aprendre, la llengua de l'escola,
- 3) el tipus de tractament pedagògic per mitjà del qual aquests nens i nenes accedeixen a la nova llengua.

La primera variable, per tant, a tenir en compte és l'estatus social de la llengua i la cultura familiars, i, en conseqüència, la imatge i valoració que els nens i nenes tinguin. En aquest primer cas, les diferents experiències estudiades indiquen que els alumnes amb una llengua i cultura de la llar socialment majoritàries i fortes poden accedir a un programa d'immersió amb suficients garanties d'èxit. A aquests alumnes, la immersió els pot proporcionar un bon coneixement de la llengua de l'escola —en la mesura que serà adquirida d'una manera natural, a partir d'un ús real, funcional i comunicatiu—, i no els ha de suposar, a la vegada, cap fre en el desenvolupament normal de les seves habilitats en la llengua de casa; la qual, en funció de la seva dominància, estarà significativament present en l'entorn extrascolar dels referits infants.

En relació a la segona variable anteriorment considerada, els estudis realitzats indiquen que l'actitud dels alumnes vers la nova llengua de l'escola, i el conjunt de factors motivacionals que aquests tinguin per adquirir la referida llengua, són tan responsables de l'èxit, o fracàs, d'un programa d'immersió com les pròpies aptituds acadèmiques de cada alumne. Els estudis remarquen també, com a variable fortament relacionada amb les esmentades actitud i motivació, el fet que un programa amb canvi de llengua no pot venir mai imposat, ni ha de ser viscut per l'infant com un rebuig explícit o implícit de la seva llengua i cultura familiars. Per tant, i en certa manera com a conseqüència, els nens i nenes a qui s'aplica aquest tipus de programa han de poder usar la llengua de casa fins que ho desitgin, o ho necessitin, i els mestres, lògicament, han de ser sempre competents per comprendre aquesta llengua.

La idea bàsica de la tercera de les variables anteriorment esmentades és que cal sobretot garantir sempre la comunicació, és a dir, la significabilitat i l'eficàcia de les interaccions que s'estableixen a l'aula. En primer lloc perquè els nens i nens d'aquestes edats usaran el català si la comunicabilitat de les seves produccions està assegurada. En segon lloc, perquè la competència estrictament lingüística en la nova llengua es construeix en base a, i a partir de, *rutines* verbalment poc desenvolupades però significatives i eficaces ja des del primer moment de l'aprenentatge, i que la classe ha de construir conjuntament.

L'explicació del progrés fins ara reeixit del programa d'immersió a Catalunya (50.000 alumnes el present curs 86-87¹) cal buscar-la, principalment, en el fet que s'han acomplert aquests tres principals requisits de tota situació de canvi de llengua llar-escola.

Però, i aquesta és la tesi central d'aquesta comunicació, mentre els requisits 1 i 2 estan fins a cert punt socialment determinats i ultrapassen, en certa mesura, l'estricta marc escolar,

1. 70.000 el curs 88-89 segons dades dels SEDEC.

el punt 3 depèn més específicament dels mestres i, en conseqüència, de les condicions en què aquests mestres treballen. En el nostre cas, i a causa de diverses circumstàncies, l'esmentat «adequat tractament pedagògic per mitjà del qual els nens i nenes accedeixen a la nova llengua» —tercer dels requisits explicitats— ha sigut construït fins ara, bàsicament, a partir del voluntarisme dels mestres que portaven les respectives experiències.

Mentre el projecte d'immersió era una realitat encara minoritària, aquest voluntarisme ha sigut generalment suficient per a resoldre l'específica problemàtica pedagògica i didàctica d'un programa amb canvi de llengua. Però, en el moment que el projecte ha començat a generalitzar-se, la manca de condicions polítiques, administratives i laborals, o l'insuficient assessorament teòric i pràctic que sobre el tema en aquest moments existeix, han quedat al descobert. L'èxit de la immersió sembla ara per ara prou clar, però aquest èxit ha sorprès la mateixa empresa. La immersió ha superat una època construïda sense condicions suficients, però amb entusiasme, i ens trobem en aquests moments a l'inici d'una nova etapa en la qual l'augment constant de pares i mares que opten per aquest model d'ensenyament està ja convertint en insuficients els plantejaments fins ara usats.

En aquesta nova etapa, hom haurà de plantejar, sobretot, noves solucions respecte a la tercera de les variables anteriorment explicitades. L'existència o no de les condicions necessàries per a desenvolupar un correcte tractament pedagògic —condicions que en el moment que l'experiència deixa de ser minoritària no poden ser garantides per la bona voluntat d'uns quants mestres— serà, a partir d'ara, una de les qüestions essencials de les quals dependrà el futur de la immersió a Catalunya.

DISCUSSIÓ

Obre el debat **Joan Cubilla**, del SEDEC del Departament d'Ensenyament, donant un complement d'informació sobre la immersió. Podem preveure, explica, una segona etapa d'expansió. Cal fer previsions perquè les dades actuals són insuficients, i evitar així una possible regressió en una tercera etapa. El model funciona, però la situació ambiental és, segons ell, d'una gran fragilitat. Cal, doncs, ser àgils per saber trobar elements correctius. Pensa que l'escola privada serà estimulada per l'escola pública. En aquesta nova experiència, a Sabadell, 85% dels centres públics fan immersió; cal trobar mitjans per a poder atendre aquesta demanda social. Preveure una promoció fins a 2n del cicle inicial amb immersió. Les *línies* de català han de tenir continuïtat de P4 fins a 2n del cicle inicial. Amb tot, existeixen grans interrogants i preocupacions. El SEDEC té dades alarmants: per exemple, un pare pot bloquejar el procés. Certs nuclis s'estan cohesionant contra l'escola catalana. La formació dels mestres és deficient, i altres dificultats fan ser relativament pessimista.

Miquel Strubell, del Servei de Normalització Lingüística de la Direcció General de Política Lingüística, precisa que durant el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, molts especialistes estrangers van quedar sorpresos per la magnitud del procés en curs i del prestigi social de la llengua catalana. En aquest procés, el paper dels ajuntaments catalans és i ha estat cabdal: 90% dels ajuntaments opten per la immersió. És cert que és difícil obtenir dades precises del procés, sobretot per poder garantir la continuïtat fins als 7 anys; amb tot, la millor garantia és l'actitud dels pares i dels municipis.

Maria Josepa Huguet, del Seminari de Sociolingüística, remarca que el concepte d'immersió no estava previst a la Llei de Normalització Lingüística de 1983 i que d'aquest punt de vista s'ha de reconèixer que el bilingüisme escolar no funciona i que la solució és la immersió. Amb tot, pensa que existeixen dues limitacions: 1) fins a 2n del cicle inicial, és insuficient; 2) el percentatge d'aplicació de la immersió és ridícul. Cal, doncs, estar alerta perquè existeix

el perill de *bunkerització* entre escola catalana i escola sense immersió, proposa una escola catalana per a tothom, immersió per a tothom.

Francesc Vallverdú, del Grup Català de Sociolingüística (GSC), planteja tres qüestions: en primer lloc, reconeix que la Llei de Normalització és bilingüística, encara que s'emfasitzi la noció de llengua pròpia a l'article 3 de l'Estatut, els bilingües érem els catalans quan l'objectiu hauria de ser de bilingüitzar els monolingües castellans. En segon lloc, la immersió és positiva malgrat les dificultats: planteja de fet a l'escola tradicionalment castellana un bilingüisme additiu. Finalment, reconeix les dificultats de la valoració estadística, sobretot perquè és difícil de saber a partir de quina situació existeix realment immersió. Calen, doncs, estudis de valoració fiables que segurament no existeixen.

Santi Capellades, del GCS, i mestre especialista d'ensenyament del català, pensa que la qüestió semàntica té la seva importància i prefereix el concepte d'ensenyament primerenc del català al d'immersió. Existeix un abús del terme d'immersió i això el preocupa. Ell pensa que no s'enfonsarà l'escola catalana si fracassa la immersió. De fet, només 50.000 nens dels 230.000 són els que segueixen la immersió, i això no és el 75% dels alumnes com ho diu de forma triomfant el SEDEC.

Gentil Puig, del CGS, insisteix en els canvis d'actitud dels pares que posen en relleu noves expectatives d'identitat molt significatives dels processos actuals. Quant al debat sobre la immersió, pensa que la responsabilitat dels pedagogs és molt important. Efectivament, si no existeixen tots els elements psicopedagògics perquè l'experiència sigui realment positiva per al mateix nen, aleshores es fa un servei dolent al país. Construir un país amb nens que no tindrien un *edifici lingüístic* coherent seria molt nefast per a tothom. Per aquest motiu, demana quin seguiment existeix per part de les autoritats educatives i quina formació (inicial i permanent) reben els mestres de les Escoles Normals de Catalunya, o d'altres institucions. Conclou dient que la immersió ha de tenir totes les garanties d'èxit o, al contrari, caldrà parlar d'ofegament i no d'immersió.

J.M. Artigal, ponent de conferència, respon globalment que les dades estadístiques són encara confuses i que caldrà continuar a parlar-ne. Que es tracta d'un tema amplíssim i complicadíssim, que el que ha fet és una introducció sobre el tema. Creu que no basta amb la bona voluntat d'uns quants. Cal preparar-nos-hi més, tots els que hi treballem, però també cal que les autoritats corresponents s'hi comprometin més seriosament.